

označuje izvin, pretrganje sklepnih vezi, v glasbi pa poseben kitarški efekt, lahko v prenesenem pomenu razumemo kot izrazit in skrajn napor, ki je pogoj za preseganje izjemne situacije, v kateri se znajde tudi glavni junak romana, petnajstletni Piksi: gimnazijec, upornik, umetnik, sin proletarskih staršev, prebivalec ljubljanskih ulic in punkovski zanesenjak.

Glasba je za Piksija več kot zgolj zabava: je način samorealizacije, iskanje lastne identitete ter ustvarjalno dejanje, ki mu ga hladna in odtujena družina pa tudi širše okolje noče priznati. Fant mora za dosego svojega cilja premagati številne zunanje in notranje prepreke: opraviti s šibko samopodobo, se soočiti s svojo spolno vlogo, vztrajati kljub neodobravanju in nezaupanju družine ter posmehu vrstnikov, preseči ljubezensko razočaranje in odkriti, kaj je v odnosu pristno in kaj ponarejeno, opraviti s čustveno izpraznjeno in prenarejeno glasbeno konkurenco, poleg tega pa se znajti še v številnih finančnih težavah, zgladiti odnose med člani skupine in se ob tem tudi sam učiti sprejemanja sebe in drugih.

Roman je tako v pravem pomenu besede razvojni: protagonist ob skrajnih naporih, s trmasto zagnanostjo in odpovedovanjem doživi pomembno notranjo preobrazbo: v sebi odkrije trdnost, ki temelji na moči lastne kreativnosti. Takšna intimna preobrazba pa se seveda ne manifestira kot klasični srečni konec.

Eruptivnost in prepričljivost zgodbe najde svoj optimalen izraz tudi v slogu. Avtor Distorzije ne izumlja jezika, da bi se priličil domnevni mladosti, njegov jezik se zdi enako avtentičen ter hkrati izčiščen in skoncentriran, kot njegova tematska izbira.

Tudi tokrat ponatiskujemo intervjuje z nominiranci, ki jih je – že tradicionalno – v tednu pred razglasitvijo nagradjenca objavljal časnik *Večer*.

Prispevki s **simpozija o mladinski književnosti v osnovnošolskih berilih**, ki ga je revija *Otrok in knjiga* pripravila v okviru 11. srečanja Oko besede, bodo objavljeni v naslednji številki.

FANTJE IZ GLINE – ZGODBA O NESKONČNEM ISKANJU LJUBEZNI

Janja Vidmar: »*Mladinska literatura je ogledalo, v katerem ob vsakem branju vnovič uzremo sebe. In kar vidimo, nam, razumljivo, ne ugaja.*«

Poleg zabavnih težav z odraščanjem, med katerimi so morda še najhujši mozolji, ste se tudi tokrat lotili resnih problemov, povezanih s samopodobo mladostnika ter z njegovim odnosom do sveta v najširšem smislu. Čeprav je na prvi pogled rdeča nit vašega romana Fantje iz gline homoseksualnost, pa se ob natančnejšem branju zdi, da je omenjena tema le platno, na katero je projicirana zgodba o ujetosti v brezizhoden svet videzov,

samoumevnih »resnic« in puhlic vseh vrst, v katerem je popolna odtujenost med ljudmi razumljiva.

Hm, vse je igra videzov. Vi, jaz, upanje, ljubezen, iskanje. Odtujenost postaja orožje, ki ga uperjamo drug v drugega. V bistvu je modno biti zblojen, razpet, dekadenten. Z literaturo je podobno kot z boleznijo. Kakovostno brezupna bolezen je odraz visokega standarda. Razvitejše države premorejo kompleksnejši razkroj črev, ker ga omogoča blagostanje. Indijci, recimo, skorajda ne poznajo nič bolj urbanega od kolere. Mladinska literatura je ogledalo, v katerem ob vsakem branju vnovič uzremo sebe. In kar vidimo, nam, razumljivo, ne ugaja. Oba glavna junaka sta v bistvu žrtveno jagnje sistema, ki nas po eni strani sili v povnanjenost odnosov,

po drugi pa v poglobljanje lastne biti, kozmosa in kar je še metafizičnih silnic. *Fantje iz gline* so brez dvoma naporno branje, knjiga tudi ni bila mišljena kot čtivo za oddih. K sreči je v knjižnicah na voljo tudi v oddelkih za odrasle, tako da si lahko svojo sodbo oblikujejo tudi tisti, ki redkokdaj zavijejo med police z mladinsko prozo. Je pa hec s tole tako imenovano 'mejno' literaturo, ki naj bi brisala meje med literaturo za mlade in ono za odrasle. Zbirko Najst in Odisej, v kateri je izšla tudi moja knjiga, berejo že otroci v drugi triadi osnovne šole in kar se tiče, ne le njihove bralne kondicije, temveč tudi sposobnosti umevanja besedila oziroma, preprosto, branja z razumevanjem (seveda tudi zahvaljujoč dobrim mentorici in mentorjem), nedvomno prekašajo svoje starše, pritrjene na lahkotne serijale Daniele Steel in Sidneya Sheldona.

Tudi ob branju romana se ni mogoče izogniti občutku, da zelo dobro poznate težave in razmišljanja sodobne mladine. Od kod prihaja vedenje? Iz izkušenj, študija?

Preprosto gre zato, da sem poklicna mladinska pisateljica in moja dolžnost je dobro poznati svoje delo, podobno kot morajo svoje delo dobro poznati v drugih poklicih. Še posebej, ker v svojih socialnopsiholoških romanih ubesedujem tematiko, ki potrebuje zares mogočne temelje, četudi se zdi kdaj izrisana zgodba kot nekakšen kroki. Včasih kdo zmotno misli, da se gre do abstraktno umetnost tisti, ki nimajo pojma o slikarstvu in znajo zgolj naslikati moder kvadrat in rumeno kroglo ter sliko poimenovati Kontemplacija prostozidarjev. Tako se zdi nekaterim v jarmu ta zaresnih, človeka osmišljujočih se služb, da mladinski avtorji, podobno kot harekrišnovci, samo afne guncamo. Napaka.

V nekaterih krogih veljate za mojstrico literarne provokacije, saj vam svet mla-

*dih predstavlja vse kaj drugega kot varno idiliko mladostniških pustolovščin. Ste se tudi pri tem romanu morali soočiti s pritiski in poskusi cenzure, kot se je to zgodilo pri *Princeski z napako*?*

Po mojem je homoseksualni lobi premočan, da bi se kdo poskusil usajati, češ, a zdaj nam boste pa še pedre prodajali kot prvorazredno drugačnost. Ker se je treba zavedati, da je tudi v sklopu drugačnosti hierarhija. Najprej matere samohranilke in invalidi, sledijo razne manjšine in nevladne organizacije, medtem ko si homoseksualci s klošarji in narkomani delijo dno lestvice priljubljenosti drugačnih oziroma drugače enakopravnih. Ampak nikoli se ne ve. Na *Princesko z napako* se je plaz usul šele 6 let po izdaji. *Fante iz gline* tako čaka še razmeroma dolga kariera v ilegali. Čeprav v knjižnicah zelo visoko kotirajo po izposojah in se bo kdo mogoče prebudil že prej.

Strahovi ter zatiskanje oči pred načrtovanjem in odpiranjem tovrstnih tem, ki zahtevajo veliko pogovora ter kritičnega vrednotenja sporočil, navsezadnje pa tudi pedagoško občutljivost za izkušnje mladega bralca, pri katerem bi z branjem lahko prišle na dan morebitne stiske, morda najbolj govorijo prav o nesamozavesti in nemoči tistih, ki bi mladim na tej poti morali pomagati. Se je zato lažje spraviti na knjigo in za anarhijo obdolžiti tistega, ki na težave opozarja?

Mentorice in knjižničarke po šolah opozarjajo, da mladi potrebujejo tovrstno literaturo. Da si jo želijo. Ni res, da petnajstletniki preklopijo na 'odraslo' literaturo in da problemskih mladinskih besedil nihče ne potrebuje. Če bi bilo tako, v svetu ne bi bilo takega razmaha mladinske književnosti. Ja, trikrat hura za kritično vrednotenje sporočil, saj se je literarna srenja z mladinsko literaturo doslej vse premalo ukvarjala. Kar se tiče zatiskanja oči, je pa takole: najprej se pritožujemo, da mladi ne vedo, kdo je

France Bevk, da vedo le, kdo je Lačni Franc. In kot blazni propagiramo knjige. In potlej mladina celo vzame kakšno knjigo v roke. In potem je cirkus, ker je branje pohujšljivo. Mularija pa si tam gori, na svojem planetu, lepo misli: Odrastite že, tastari, in se odločite, kaj bi sploh radi! Ker nam je mala mal'ca knjige spet brcniti v kot.

Oba pripovedovalca zgodbe, Ajk in Mali, se soočata z osamljenostjo, tako tipičnim občutenjem današnjega časa. Pa vendar na zelo drugačna načina. Besedilo je tako na nek način prikaz sodobnega otroka, prepuščenega samemu sebi in svojim notranjim razklanostim (Ajk) ter samoti in žalosti (Mali). So Fantje iz gline prav zato predvsem kritika sveta odraslih?

So. In prav je, da so. V Ajkovi zgodbi sem poskusila celo s tako imenovanim 'blank fictionom', saj nas kot prvoosebni pripovedovalec zasuje z množico nekoristnih informacij, tujih zgodb, računalniške in mobilne tehnologije, blagovnih znamk ... Z enim samim razlogom. Da prikrije sebe. Mali je močnejši, ker je prepoln dvomov. Ampak ljubši mi je Ajk, ker se boji praznine v sebi, in ne Mali, ki jo preraste. Ker imam najraje tiste svoje junake, ki jih pošljem skozi največji pekel.

Vsekakor roman Fantje iz gline ne dopušča opojnega lagodja ob branju dobre zgodbe, temveč od bralca terja konkreten miselni napor.

Zame so *Fantje iz gline* predvsem dobro napisana knjiga. Poigravanje z jezikom. Zgodba o neskončnem iskanju ljubezni. Ne med spoloma. Med posamezniki. Med ljudmi. Saj globlje kot je zemeljsko izkustvo ljubezni, bližje je božanskemu, pravijo.

Urška Kereži

KJE PA PIŠE, DA SO VSI UMRILI?

Danila Žorž: *Izkop* – »Roman je zgrajen okrog vprašanja, koliko vemo o svoji preteklosti, iz kakšnih virov prihajajo te informacije in kdo te vire kontrolira.«

Že pri vašem knjižnem prvencu Poskus, s katerim ste bili nominirani za večernico pred šestimi leti, smo izpostavili avanturističen žanr, s katerim lahko nagovarjamo tako otroke kot odrasle. Tudi pri Izkopu je tako. Namerno?

Še vedno se držim načela, da pišem take vrste prozo, kot bi jo sama rada brala. Ne ciljам na bralce določenega starostnega profila, tak pristop je preveč omejevalen tako za bralca kot za pisatelja, pač pa na bralce, ki jih določena tema oziroma določena vprašanja zanimajo, ne glede na njihovo starost.

Podobno kot v detektivskih delih Maje Novak se tudi vaša glavna junakinja znajde v mednarodni zasedbi in na koncu koncev reši primer. Ima značilnosti superženske?

Ne, Kaja, glavna junakinja *Izkopa*, je zasnovana kot nasprotje superženske. Nima kakšne posebne akademske izobrazbe, ni karizmatična, ne zna delati v skupini, ima zoprni koleričen karakter, ker se hitro razjezi in skuja, odpravi se je priključila s tujim posredovanjem in ima precejšnje probleme z zdravjem. Edino, kar pri njej sili iz povprečja, so njena razgledanost, vztrajnost, ki že meji na trmo, budno spremljanje svojega okolja in vera v lastne intelektualne sposobnosti. Skratka, vsaka ženska ima potencial, da postane Kaja.

Ponavadi imajo knjige s tem žanrom srečen konec. Zakaj ste se vi odločili za drugačnega?

Če temeljito preberete zadnja tri poglavja *Izkopa*, boste ugotovili, da konec ni nujno nesrečen, pač pa odprt za interpretacijo.